

הקואליציה להבטחת תשלום דמי מזונות ילדים

Coalition to Ensure Child Support Payments

ائتلاف لضمان دفع نفقة الأولاد

הצעה לתיקון חוק המזונות הקואליציה להבטחת תשלום מזונות ילדים

הוועדה לקידום זכויות הילד
[אוקטובר 2015]

הבעיה

ילדי גרושים עוברים יחד עם הוריהם משבר רב-ממדי הנמשך לפני ואחרי מועד הגירושין בפועל, שחומרתו מחריפה על רקע הפרעות נפשיות ואלימות במשפחה. מחוקקי חוק המזונות (הבטחת תשלום) התשל"ב-1972 ביקשו לחסוך מאמהות פרודות וגרושות פנייה להליך המייגע והמלחמתי של ההוצאה לפועל לטובת מימוש הזכות המשפטית של ילדיהן, כאשר האב אינו משלם כלל או אינו משלם בעתם את מזונות הילדים כפי שנפסקו לו על פי דין. החוק מאפשר לזכאים לקבל דמי מזונות בסיסים מהמוסד לביטוח לאומי, אשר גובה את הכספים חזרה מן האב. אך תקנות חוק המזונות (הבטחת תשלום) התשל"ג-1972 קובעות כי כל שקל של הכנסת האם מעל כ-600 ש"ח (disregard) מביא לקיזוז של 60 אגורות מדמי המזונות המשולמים באמצעות המוסד לביטוח לאומי עד לנקודת איפוס. החוק מן הצד האחד מגבה ילדים שאביהם אינו תומך בהם, אבל מן הצד האחר, פוגע ביכולת ההשתכרות של אימם! בתקופה שבה שני בני זוג נשואים מן המעמד הביניים בקושי מתמודדים כלכלית, המכשול תעסוקתי ושיקומי הנובע מחוק המזונות במתכונתו הנכחית מותיר אלפי ילדים להורים גרושים בעוני מחפיר.

הפתרון האידיאלי המוצע ויתרונותיו

הקואליציה להבטחת תשלום מזונות ילדים מציעה שינוי כללי הזכאות של חוק המזונות, באופן שהמכשול התעסוקתי והשיקומי הנידון יוסר. בבסיס השינוי נמצא עיקרון ההפרדה בין הכנסות האם הפרודה או הגרושה ובין מזונות הילדים: אין לאם הפרודה / הגרושה כל קשר עם מחויבות האב כלפי ילדיו ואין לה כל אחריות לשלם את חובותיו כלפיהם. יותר מכך, כל התערבות האם בקשר שבין האב ובין ילדיו פוגעת במערכת היחסים המשפחתיים הסבוכה ממליא ומזיקה לבריאות הנפש של הילדים. ההפרדה הזו בין זכאות הילדים והכנסות ההורה המשמורן נהוגה במרבית מדינות אירופה אשר קיים בהן מנגנון ממלכתי של ביטחון סוציאלי בנושא מזונות ילדים.

ההפרדה בין זכאות הילדים והכנסות האם צודקת, הגיונית ויעילה. היא השקעה חברתית כדאית: היא תעודד יציאה לעבודה מוצהרת במיוחד בקרב נשים בעלות פוטנציאל השתכרות נמוך. היא תגדיל את ההכנסה הכוללת של משפחות חד-הוריות שבעבורן המוסד לביטוח לאומי משמש גורם מתווך בין האב וילדיו ותאפשר למשפחות חד הוריות אלה להשתקם, לקדם את רמת חייהן ולהגיע לעצמאות כלכלית. המשמעות של יציאה לעבודה היא מעבר לפן הכלכלי גרידא – היא מקנה זכויות סוציאליות נלוות לעבודה, רשת חברתית רחבה יותר, מעמד חברתי טוב יותר, בריאות נפש טובה יותר, כלומר יכולת שיקומית מוגברת ורווחה גדולה יותר בקרב ילדים להורים גרושים.

הפתרון הפרגמטי המוצע ויתרונותיו

ההבטחה של דמי מזונות בסיסיים ללא קיזוז לכל ילד זכאי כל עוד הוא קטין תואמת את רוח האמנה הבינ"ל לזכויות הילד. בהתחשב בנסיבות הפוליטיות-אקונומיות הישראליות, ומבלי לגרוע מן הרעיון, הקואליציה להבטחת מזונות ילדים מציעה שני סייגים פרגמטיים שמטרתם להקטין את העלויות על אוצר המדינה:

הקואליציה להבטחת תשלום דמי מזונות ילדים

Coalition to Ensure Child Support Payments

ائتلاف لضمان دفع نفقة الأولاد

(א) הגבלת משך הזכאות לדמי מזונות ללא קיזוז מהמוסד לביטוח לאומי למחצית הזמן הנהוג היום, כלומר 9 שנים. במהלך התקופה הזו, נדרשת היחידה החד-הורית לשרוד, להסתגל ולהתרומם. בתום 9 שנים, ישולם לזכאים שווי הגבייה בפעול בלבד.

(ב) הגבלת הזכאות לילדים שלהם הורה משמורן בעל הכנסה נמוכה מתקרה בנקודת האיפוס הנהוגה כיום (5,373 ₪ להורה עם ילד קטין אחד, או 6,268 ₪ להורה עם שני ילדים ויותר).

כך, המוסד לביטוח לאומי ימשיך לתמוך בשכבה החלשה ביותר של היחידות חד-הוריות, מבלי לבלום את הרצון הטבעי של האימהות לעבוד בעבודה מוצהרת הצוברת זכויות סוציאליות ופנסיונריות כדי לשקם את עצמן ואת משפחתן.

עלות החוק במתכונתו הנכחית היא 250 מיליון שקל ₪ לשנה בערך. הערכת התוספת התקציבית של תמיכה ללא קיזוז עומדת על כ- 50 מיליון ₪ לשנה. אולם, העלות בפועל של החוק תהיה קטנה באופן משמעותי מעלותה במתכונתה הנכחית, בשל קיצור תקופת הזכאות לתמיכה בלא קשר למידת ההצלחה של הגביה מאת החייב: **עקב השינוי המוצע, החוק ימלא את תכליתו טוב יותר (גיבוי פסקי הדין הנוגעים למזונות ילדים), ללא תופעות הלוואי (תמריץ שלילי לעבודה מוצהרת), וזאת בעלות אפסית ועד חיסכון.**

תיקון החוק מתוך תפיסה מערכתית

מלבד ההסרה של המכשול התעסוקתי שהיה כרוך בחוק המזונות באמצעות התיקון המוצע, חשוב ביותר לפעול בצורה מערכתית: א. לגבש תכנית שתנצל ביעילות את התקציבים לחד-הוריות המועברים למשרד הכלכלה כדי לאפשר, לעודד ולקדם את שילובם של אמהות חד הוריות/עצמאיות בשוק העבודה; ב. לגבש תכנית שיקומית סוציאלית שתפעל ברובד הנפשי בקרב ההורים ובקרב הילדים להורים גרושים.

עדינה בר-שלום

ד"ר אילן